

Jak to vše začalo, vzpomínka na první mezinárodní chemickou olympiádu v Praze

Na začátku šedesátých let první nadšenci z řad učitelů začínali organizovat chemickou olympiádu ve svých obvodech či krajích. V Ostravě Stanislav Antonický, v Praze 2 skupina kolem doc. Sotorníka, v Brně KPÚ a katedra prof. Trtílka, další nadšenci byli v Bratislavě.

Od roku 1964 z iniciativy ÚDPM JF v Praze, což bylo ústřední metodické zařízení ministerstva školství s celostátní působností pro zájmovou činnost dětí a mládeže, začínaly první vzájemné kontakty – což byl tehdy i jeden z mých metodických úkolů. Výsledkem bylo první mezikrajové kolo chemické olympiády v Brně v roce 1965 a po něm další v r. 1966 v Bratislavě atd. Postupně vznikla obsahově i organizačně jednotná československá chemická olympiáda. Jejím vyhlášovatelem bylo ministerstvo školství, svaz mládeže a Československá společnost chemická při ČSAV.

Prvním předsedou ústřední komise pro řízení CHO byl prof. Ing. Jan Lauschmann z Brna. Do této funkce jej navrhla ČSCH, které tehdy předsedal prof. František Čůta. V profesoru Čůtovi získala CHO báječného podporovatele. Místopředsedou za Slovensko byl obdobně navržen prof. Dr. Ing. Zdeněk Valtr, CSc. ze SVŠT v Bratislavě, bytem v Brně.

Přes ministerské jmenovací dekrety to vše bylo především na bázi kolegiální spolupráce, protože chemická olympiáda – viz výše – vznikala iniciativně zdola a „tam nahore“ tj. na ministerstvu školství o ni moc nestáli. Což pro nás „dole“ to byla i hozená rukavice a chuť to dokázat. Chemická olympiáda měla však ve svých začátcích výhodu a možnost přiučit se od olympiády matematické i od nemnoho starší olympiády fyzikální, které již měly i své soutěže mezinárodní – MMO a MFO.

Na podzim roku 1967 po návratu z mateřské dovolené mne přivítalo pozměněné společenské ovzduší předcházející Pražskému jaru a najednou šla řada věcí nějak rychleji.

Celostátní kolo CHO se konalo v květnu 1968 v Ostravě, kam jsme za pomoci prof. Antonického ze SPŠCH pozvali představitele polské chemické olympiády a kde jsme se už definitivně domluvili, že zorganizujeme mezinárodní setkání – mezinárodní soutěž CHO. Jak jednoduché a snadné to dnes je! Vzhledem k termínům, tehdejší vízové a devizové politice atd., jsme pozvání ministra školství poslali jen tehdejšími socialistickým stranám. Kladně odpověděli Němci z NDR a Maďaři, Poláci byli spoluautory myšlenky. Sověti odpověděli šalamounsky, že to administrativně nezvládnou, ale zájem o podobná setkání že mají. Pravý důvod byl však jiný, jak se ukázalo později.

Soutěž se konala v červnu 1968 v Praze, na poslední chvíli se omluvila delegace NDR, ale i zde se o neúčasti německých studentů a učitelů rozhodovalo jinde. Takže nakonec na první mezinárodní chemické olympiádě v Praze soutěžilo družstvo pořádající ČSR, Polsko a Maďarsko.

I přes poměrně krátkou dobu existence, měla už československá chemická olympiáda velmi dobré autorské zázemí. V Praze to byla především osobnost prof. Josefa Pacáka, který personálně provázal katedru chemie Pedagogické fakulty UK s katedrami didaktiky a organické chemie Přírodovědecké fakulty UK. V Brně byla autorská líheň vedená doc. Viktorem Hofmannem, Ostrava měla zázemí na VŠB i na Pedagogické fakultě, v Bratislavě to byla autorská centra na Přírodovědecké fakultě Komenského univerzity pod taktovkou prof. Dillin-

gera a dále na SVŠT, kde působil prof. Valtr. Profesor Dillinger získal k další autorské spolupráci své tehdejší aspiranty dr. Kleina a dr. Tomečka, kteří dále šířili CHO ve středoslovenském kraji atd. Ale to již trochu časově předbílám.

Při první MCHO jsme aplikovali to, co jsme uměli z naší CHO. Překládalo se jen do polštiny a maďarštiny, formality s přijímáním navržených úkolů tehdy byly minimální, předem se stanovila pouze základní pravidla hry: věk a počet soutěžících, počet porotců, způsob hodnocení a pod. Obsah soutěže (tj. tematika soutěžních úkolů) byla předem stanovena jen rámcově. Ubytování a stravování se příliš nelišilo od soutěže domácí. Celá soutěž se nesla především v duchu pracovním než pompézním.

Už při první mezinárodní soutěži se ukázala nezbytná metodická a obsahová spolupráce zúčastněných zemí, což v první fázi znamenalo si následně vyměnit školní osnovy, učebnice a učební plány z chemie v jednotlivých státech, navázaly se první funkční i odborné kontakty. Byla to i doba, kdy pomalu začínaly přicházet revoluční změny ve výuce chemie („orbity a pod.“) do středních škol. Chemická olympiáda a její soutěžící byli následně – řečeno vzletně: předvojem, řečeno méně vzletně: zkušebními králíky v tom, jak didakticky nově zpracované kapitoly chemie zvládnou. Olympionici je – k radosti doc. Čipery a dalších – zvládali bravurně, horší to bylo v pozdějších letech s průměrnými „nechemicky“ zaměřenými středoškoly. Bezesporu ale má CHO zásluhu na modernizaci výuky chemie nejenom v Československu, ale i zemích, které se později do MCHO zapojily.

Podtitulek hlásá, že se jedná o zamýšlení, takže se vraťme k roku 1968 a následujícím.

Po prázdninách (a po srpnu) bylo najednou všechno jinak. Ani jsme se nedočkali uznání za to, co se nám všem povedlo. Mnozí z nás měli později existenční starosti a doba byla taková, jaká byla. Když nám někdo z oficiálních míst nechťel pomoci, tak přišly na pořad dne diskuse o potřebě či nepotřebě elit atd. Připomínalo to pořekadlo, že když se chce pes bít, hůl se vždy najde...

MCHO tedy nebyla na společenském výsluní, ale pokračovala, organizace dalších setkání se ujali kolegové v Polsku a Maďarsku, začali jezdit Sověti a další. NDR sice opakovaně zklamala, když na ni přišla řada s organizací, ale jak jsem se později přesvědčila v MBIO, byla v tomto sice první, ale nikoliv poslední.

MBIO mi připomenula, že to, co se promptně podařilo nám chemikům v roce 1968 – zorganizovat první MCHO – trvalo biologům celých dalších dvacet let! První mezinárodní biologická olympiáda se konala až v roce 1988 v Olomouci!

MCHO tak přežila i ne zrovna příznivý začátek sedmdesátých let. Dobré bylo, že se do MCHO brzy aktivně zapojili Sověti a další země, tak už dost dobře nešlo naši účast na ni zakázat. Možná to byla právě i ta tvrdá doba, která nás v rámci CHO všechny více spojila, dala dohromady.

Po roce 1968 začala fungovat federalizace. Všechny dokumenty a způsob organizace CHO se v tomto duchu musely předělávat, ale především díky prof. Valtrovi a prof. Dillingrovi zůstala CHO jednotná v celé ČSSR a bez bolestných kádrových ztrát.

Každý rok se v rámci CHO uskutečnila nějaká novinka – v roce 1967 bylo první soustředění vítězů CHO, které organizoval J. Špička, začala soutěž pro průmyslovky, vydávaly se sylaby s texty, které ještě v učebnicích nebyly, první sborníky úkolů, konaly se odborné semináře pro učitele, přípravné soustředění před MCHO atd. To vždy a vše za autorské a lektorské spolupráce s Československou společností chemickou při ČSAV.

Pro československou i mezinárodní CHO bylo jedno společné: obě dvě tvořili nadšenci.

Vždy to byli obětaví a nadšení lidé, kteří ve svých zemích pomohli chemickou olympiádu prosadit a později i zorganizovat. Nejinak to bylo i u nás doma. Trochu neskromně musím konstatovat, že ze nám tehdy podařilo – navzdory někdy i skryté řevnivosti – dát dohromady báječnou množinu lidí a vytvořit dělnou přátelskou atmosféru, která – jak doufám – panuje v CHO dodnes. To, že to tehdy v těch šedesátých a sedmdesátých letech byla báječná parta a báječná atmosféra, mi došlo až později, když jsem poznala (už ne v rámci CHO) i takové, kteří se nejprve ptali co za to, či jaký prospěch z toho či onoho budou mít. Ale tací byli v CHO vždy ve výrazné menšině!

Z domácích obětavců musím připomenout jména Ing. Vl. Novotného a Svatavy Škramovské, kteří vedli naše první delegace na MCHO v zahraničí, ale i jména těch, bez kterých by naše CHO nebyla tam, kde je dnes – dr. Janu Šimovou z Plzně, Vojtěcha Jandu z Budějovic, dr. Sirotu, dr. Petroviče a Ing. Mitrovou z Bratislavy, Ing. Zachara z Prešova, Věru Vaňko-

vou z Kladna, Marcelu Novotnou z Prahy, Ing. Čermákovou ze SPŠCH v Pardubicích, doc. Karla Holadu s jeho unikátními praktickými úkoly a rukou ochotnou vždy pomoci, dr. Šebestíka a Ing. Chládkovou z Hradce Králové, duchem nestárnoucího Stanislava Antonického a jeho tým z Ostravy, další kolegy a přátele z didaktických či chemických kateder, pedagogických ústavů či DDM v Bratislavě, Trnavě, B. Bystrici, Č. Budějovicích, Ústí n. Labem, Brně, Olomouci i v Praze. Určitě jsem na někoho ze začátků CHO nezapomněla, protože mé adresáře z té doby jsou již dávno ve sběru a archiv CHO tlu někde v IDM v krabicích. Důležitější je fakt, že všichni výše jmenovaní vytvořili další formální či neformální výkonné pracovní týmy, které často pracovaly jen za to stručné: Dík!

Po návratu z druhé mateřské dovolené v roce 1974 jsem se znovu vrhla do problematiky MCHO. Získali jsme ke spolupráci UNESCO v Paříži (díky Čs. komisi pro spolupráci s UNESCO), společně s nimi jsme uspořádali první mezinárodní seminář o CHO ve Štíříně (1977), kde se na základě prvních zkušeností precizněji formulovaly zásady MCHO a začala se připravovat MCHO v Bratislavě v roce 1978.

Mezinárodní olympiáda v Bratislavě už byla díky počtu zúčastněných zemí již akcí velmi náročnou, kterou nelze s první MCHO srovnávat, ale i tuto akci jsme v době velmi krátké společně a úspěšně zvládli. Ale to již bylo MCHO deset let a svá „dětská léta“, na která jsem v tomto zamýšlení trochu vzpomínala, měla šťastně za sebou.

Jitka Macháčková

52. SJEZD CHEMICKÝCH SPOLEČNOSTÍ

s mezinárodní účastí

17.–20. září 2000

České Budějovice

přihlášky a informace
na adrese

České společnosti chemické
a

<http://home.zf.jcu.cz/>

~skritek/konference